

ทะเบียน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน
เรื่อง ศิลปกรรม
การสืบสานการแสดงมโนราห์

จัดทำโดย

กองการศึกษา เทศบาลตำบลสะพลี
อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้าน

ด้าน ศิลปกรรม

เรื่อง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมโนราห์

*****

ประวัติของมโนราห์ (ร่ำ)

มโนราห์จิตวิญญาณแห่งการร่ายรำของชาวใต้

‘มโนราห์’ คือ ศิลปะพื้นเมืองภาคใต้ โดยคำเรียก ‘มโนห์รา’ เป็นคำที่เกิด ขึ้นมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา จากการนำเอาเรื่อง ‘พระสุธน-มโนราห์’ มาแสดงเป็นละครชาตรี ส่วนประวัติความเป็นมาของกำเนิดของโนรานั้น นักโบราณคดีไทย ได้คาดการณ์กันว่า การร่ายรำประเภทนี้ ได้รับอิทธิพลมาศิลปะการแสดงประเทศอินเดีย โบราณ เกิดขึ้นก่อนสมัยศรีวิชัย เสียอีก โดยมาจากพ่อค้าชาวอินเดียที่เดินทางมาค้าขายกับประเทศไทย โดยวิเคราะห์จากเครื่องดนตรี เรียกว่า ‘เบญจสังคีต’ อันประกอบด้วย โหม่ง , ฉิ่ง , ทับ , กลอง , เป็ และใน รวมทั้งทำร่ายรำอันมีความละม้ายคล้ายคลึงกับ ทำร่ายรำของ อินเดีย เชื่อกันว่ามโนราห์ เกิดขึ้นครั้งแรก ณ หัวเมืองพัทลุง ก่อนที่จะเริ่มคืบคลายแผ่ขยายไปยังหัวเมืองอื่นๆของภาคใต้ จวบไปจนถึงภาคกลาง และกลายเป็นละครชาตรีในที่สุด

เรื่องเล่ากว่าจะกลายมาเป็น ‘มโนราห์’

‘มโนราห์’ ถือกำเนิดขึ้นในราชสำนักของพัทลุง โดยมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่า เจ้าเมืองพัทลุง ที่มีชื่อว่า พระยา สายฟ้าพาด ท่านมีลูกสาวนามว่า ศรีมาลา เธอมีความสามารถในการร่ายรำที่สวยงาม อ่อนช้อย หากแต่แล้วก็เกิดเรื่องที่ไม่คาดฝันขึ้น จู่ๆ ศรีมาลา ก็ตั้งครภักโดยยังไม่ได้แต่งงานหรือข้องแวะกับชายใด พระยา สายฟ้าพาด โกรธมากจึงสั่งให้นางศรีมาลาไปลอยแพในทะเลสาบสงขลา จนกระทั่งแพได้ไปติดอยู่ที่เกาะใหญ่แห่งนี้ นางศรีมาลา ก็ได้คลอดบุตรชาย ณ เกาะแห่งนี้ และตั้งชื่อว่า เทพสิงหล ผู้เป็นมารดาได้สอนให้ลูกของเธอหัดร่ายรำ ซึ่งเป็นความรู้ที่เธอถนัด และเทพสิงหล ก็แสดงท่าทางร่ายรำได้ออกสวยงามมาก จนรู้ไปถึงหูพระยาสายฟ้าพาด หากแต่เจ้าพระยาสายฟ้า ก็ยังไม่ทราบว่าเป็นหลานตัวเอง จึงเชิญไปร่ำต่อหน้าฝ่ายนางศรีมาลา ก็กล่าวกับคนที่มาติดต่อกว่า โนราคะนี้จะไปรำก็ได้ หากแต่ต้องปูผ้าขาวรองทางเดินตั้งแต่จากที่ลงจากเรือ จวบไปจนถึงลานแสดง ทางฝั่งผู้เป็นบิดาก็ตอบตกลง เมื่อจนพระยาสายฟ้าพาดได้รับชม ก็ชื่นชมในความงดงามสมคำ จึงถอดเครื่องทรงที่ท่านทรงอยู่ ให้แก่เทพสิงหล เทพสิงหลจึงเฉลยความจริงว่า ตนเป็นหลานแท้ๆของท่าน พระยาสายฟ้าพาดจึงตกตะลึงซ้ำสองไปอีก จึงรับโนราไว้ในราชสำนัก รวมทั้งให้สิทธิแต่งกายเหมือนกษัตริย์ทุกประการ ‘มโนราห์’ ถือกำเนิดขึ้นในราชสำนักของพัทลุง โดยมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่า เจ้าเมืองพัทลุง ที่มีชื่อว่า พระยา สายฟ้าพาด ท่านมีลูกสาวนามว่า ศรีมาลา เธอมีความสามารถในการ

มีเครื่องประโคมดนตรี คือ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ และ แตร การประโคมดนตรีลงกับทำรำเป็นจังหวะ และนางก็ย้งจำท่าเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี อยู่มาวันหนึ่งนางเกิดอยากเสวยเกสรดอกบัวในสระหน้าพระราชวัง เมื่อนางได้เสวยเกสรดอกบัวจนหมด หลังจากนั้นนางก็ได้ตั้งท้อง โดยที่มิรู้ว่าชายใดเป็นพ่อของลูกในท้องนาง เรื่องรู้ถึงหุพระยาสายฟ้าฟาด จึงทำให้พระยาสายฟ้าฟาดโกรธหนักมาก ถึงกับคิดที่จะฆ่านางนวลทองสำลีแต่ทำไม่ได้ เพราะนางเป็นลูก จึงสั่งล่อยแพนางนวลทองสำลีมีเครื่องประโคมดนตรี คือ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ และ แตร การประโคมดนตรีลงกับทำรำเป็นจังหวะ และนางก็ย้งจำท่าเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี อยู่มาวันหนึ่งนางเกิดอยากเสวยเกสรดอกบัวในสระหน้าพระราชวัง เมื่อนางได้เสวยเกสรดอกบัวจนหมด หลังจากนั้นนางก็ได้ตั้งท้อง โดยที่มิรู้ว่าชายใดเป็นพ่อของลูกในท้องนาง เรื่องรู้ถึงหุพระยาสายฟ้าฟาด จึงทำให้พระยาสายฟ้าฟาดโกรธหนักมาก ถึงกับคิดที่จะฆ่านางนวลทองสำลีแต่ทำไม่ได้เพราะนางเป็นลูก จึงสั่งล่อยแพนางนวลทองสำลี

ทับ
เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยไม้สัก ครอบด้วยหนัง มีรูปร่างกลมกลึงผิวเรียบใช้ตีด้วยไม้ตีทับ ซึ่งทำด้วยไม้สักหรือไม้ชิงชัน มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15-20 เซนติเมตร

ปี่
เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยไม้สักหรือไม้ชิงชัน ทำเป็นรูปร่างยาว มี 16 รูปร่างคล้ายขลุ่ย แต่ไม่มีลิ้น มีรูปร่างคล้ายขลุ่ย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร

โหม่ง
เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยไม้สักหรือไม้ชิงชัน รูปร่างคล้ายฆ้องวง แต่ไม่มีลิ้น มีรูปร่างคล้ายฆ้องวง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร

กลอง
เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยไม้สักหรือไม้ชิงชัน รูปร่างคล้ายกลอง แต่ไม่มีลิ้น มีรูปร่างคล้ายกลอง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร

ฉิ่ง
เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยเหล็กหรือทองเหลือง รูปร่างคล้ายฉิ่ง แต่ไม่มีลิ้น มีรูปร่างคล้ายฉิ่ง มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร

แตร
เป็นเครื่องดนตรีที่ทำด้วยหนังหรือพลาสติก รูปร่างคล้ายแตร แต่ไม่มีลิ้น มีรูปร่างคล้ายแตร มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร

มนต์เสน่ห์ทางศิลปะ วัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และความสวยงามสดงงาม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้ดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี จนบางครั้งเราอาจลืมไปว่า ศิลปะ วัฒนธรรมของเรายังขาดการสานต่อจากรุ่นลูก รุ่นหลาน เช่นเดียวกันกับการร่ำรำโนรา ซึ่งรุ่นลูก รุ่นหลานขาดการปลูกฝังให้รักในศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น รักถิ่นฐานบ้านเกิด เราจงภูมิใจในความเป็นปักษ์ใต้บ้านเรา และพึงบอกกับตัวเองไว้เสมอว่า จงภูมิใจที่เราเกิดในแผ่นดินไทยและจงภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน ไม่ว่า เหนือ ใต้ อีสาน ออก ตก “ภูมิใจใต้” มนต์เสน่ห์ทางศิลปะ วัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และความสวยงามสดงงาม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้ดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี จนบางครั้งเราอาจลืมไปว่า ศิลปะ วัฒนธรรมของเรายังขาดการสานต่อจากรุ่นลูก รุ่นหลาน เช่นเดียวกันกับการร่ำรำโนรา ซึ่งรุ่นลูก รุ่นหลานขาดการปลูกฝังให้รักในศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น รักถิ่นฐานบ้านเกิด เราจงภูมิใจในความเป็นปักษ์ใต้บ้านเรา และพึงบอกกับตัวเองไว้เสมอว่า จงภูมิใจที่เราเกิดในแผ่นดินไทยและจงภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน ไม่ว่า เหนือ ใต้ อีสาน ออก ตก “ภูมิใจใต้”

โนรา หรือ มโนห์รา (เขียนเป็น มโนรา หรือ มโนราห์ ก็ได้) เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบ ทอดกันมานานและนิยมกันอย่างแพร่หลายใน ภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และบางโอกาสมีบางส่วน แสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม

โนรา เป็นศิลปะพื้นเมืองภาคใต้เรียกว่า โนรา แต่ คำว่า มโนราห์ หรือ มโนห์รา นั้น เป็นคำที่เกิด ขึ้นมาเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยการนำเอา เรื่อง พระสุธน-มโนราห์ มาแสดงเป็นละครชาตรี จึงมีคำเรียกว่า มโนราห์ ส่วนกำเนิดของโนรานั้น สันนิษฐานกันว่าได้รับอิทธิพลจากการ ร่ำรำของอินเดียโบราณก่อน สมัยศรีวิชัย ที่มา จากพ่อค้าชาวอินเดีย สังเกตได้จากเครื่องดนตรีที่ เรียกว่า เบ็ญจสังคีตซึ่งประกอบโหม่ง ฉิ่ง ทับ กลอง ปี่ ใน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีโนรา และท่ารำของโนรา อีกหลายท่าที่ละม้ายคล้ายคลึงกับการร่ำรำ ของ ทางอินเดีย และเริ่มมีโนราเป็นกิจลักษณะขึ้นเมื่อ ประมาณปี พุทธศักราชที่ ๑๘๒๐ ซึ่งตรงกับสมัยสุโขทัย ตอนต้นเชื่อกันว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่ หัวเมืองพัทลุง ปัจจุบันคือ ตำบล บางแก้ว จังหวัด พัทลุง แล้ว แพร่ ขยายไปยังหัวเมืองอื่นๆของภาคใต้ จน ไปถึงภาคกลาง และกลายเป็นละครชาตรี และจังหวัด ตะลุง ที่ได้รับ อิทธิพลจากแนวคิดนี้ โนรา เกิดขึ้นในราชสำนักของพัทลุงซึ่งมีตำนานเล่า กันมาว่า เจ้าเมืองพัทลุง มีชื่อว่า พระยา สายฟ้าพาด มีลูกสาวที่ชื่อ ศรีมาลา ซึ่ง มีความสามารถในการร่ำรำมาก ได้เกิดตั้งครุฑโดยที่ยังไม่ได้ แต่งงาน เชื่อกันว่า เป็นท้องกับเทวดา พระยาสายฟ้าพาดเห็นดัง นั้นก็โกรธมาก สั่งให้นางศรีมาลา ไป ลอยแพในทะเล (คือ ทะเลสาบสงขลา) และ แพได้ไปติดที่เกาะใหญ่ นางศรีมาลา ก็ได้ให้กำเนิดลูกชาย โดย ตั้งชื่อว่า เทพสิงหล ซึ่งมีนัยความว่า ลูกของเทวดา นางศรีมาลา ได้ฝึกให้เทพสิงหลฝึกรำรำ ซึ่งเทพสิงหล ก็ สามารถรำรำได้สวยงามมาก และรำรำ มีชื่อเสียงมากที่เกาะใหญ่ จนรู้ไปถึง หูพระยาสายฟ้าพาด ซึ่งพระยา สายฟ้า พาดก็ยังไม่รู้ว่าหลานตัวเอง ก็ได้ เชิญไปรำในราชสำนัก ฝ่ายนางศรีมาลานั้น ก็น้อยเนื้อต่ำใจเมื่อครั้งที่ ถูกลอยแพ ก็บอกกับคนที่มาติดต่อว่า โนราคณะ นี้จะไปรำได้ แต่ต้องปูผ้าขาวตั้ง แต่ริมฝั่งที่ลงจากเรือจนไปถึง ตำนาน พระยาสายฟ้าพาดก็ตอบตกลง ดังนั้น เทพสิงหลจึงไปรำในราชสำนัก เทพสิงหลรำ ได้สวยงามมาก จน พระยาสายฟ้าพาดก็ ตกตะลึงในความสวยงาม จึงถอดเครื่องทรงที่ ทรงอยู่ให้กับเทพสิงหล แล้วบอก ว่า "เครื่อง แต่งกายกษัตริย์ชุดนี้มอบให้เป็นเครื่องแต่งกาย ของโนรานับแต่นี้เป็นต้นไป" เทพสิงหลจึง บอกว่า

แท้จริงแล้วเป็นหลานของพระยาสายฟ้าฟาด พระยาสายฟ้าฟาดจึงรับโนราไว้ ในราชสำนักและให้สิทธิแต่งตั้งกายเหมือนกษัตริย์ทุกประการ

มโนราห์จิตวินญาณของชาวใต้

เอกลักษณ์ของชาวใต้ที่นำภาคภูมิใจอย่างหนึ่งนั่นคือ มโนราห์ หรือโนราห์ ซึ่งเป็นศิลปะการร้องและการรำชั้นสูง ทั้งนี้มีคนกล่าวกันว่าต้นกำเนิดนั้น คือที่อินเดียกว่า สี่ร้อยที่ผ่านมา โดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อบูชามหาเทพทั้งสามนั่นก็คือ พระอิศวร พระพรหม และพระนารายณ์ ซึ่งในบทร้องของมโนราห์ปัจจุบันก็ยังคงมีเนื้อหาตั้งกล่าวเจือปนอยู่ แม้จะมีการดัดแปลงแก้ไขใส่เนื้อหาทางด้านพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมคือการนับถือบรรพบุรุษ เต็มไปข้างตามอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อท้องถิ่น ความเป็นศิลปะชั้นสูงของมโนราห์นั้นสามารถดูได้จาก งานครอบครุโชนละครและดนตรีไทย ที่เป็นมรดกของชาติและเป็นที่ยอมรับว่างดงามและสูงส่ง บนปริมพิธีจะมีเศียรเก้ายี่เศียรซึ่งเศียรที่เก้านั้นก็คือ เทริด มโนราห์(คล้ายมงกุฎ) อีกทั้งมโนราห์ยังเป็นศาสตร์ที่รวบรวมเอาศิลปะแขนงอื่นมาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่น งานช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างปักเย็บ เป็นต้น

บรมครูของมโนราห์สามารถแบ่งออกได้เป็นสามส่วนหลักๆคือ

ราชครูมโนราห์ โดยเชื่อกันว่าครูเหล่านี้คือกลุ่มคนที่เคยมีชีวิตในสมัยโบราณ ทั้งนี้จะเป็นเจ้าเมือง (เมืองพัทลุง) และบรมวงศานุวงศ์ จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมเครื่องแต่งกายของมโนราห์จึง มีลักษณะคล้ายเครื่อง ทรงกษัตริย์ ซึ่งบรมครูเหล่านี้ได้แก่ ขุนศรีทธา เจ้าพระยาสายฟ้าพาด แม่ศรีมาลา แม่นางคงคา แม่นางนวล ทองสำลี ตาม่วงแก้ว ตาม่วงทอง ขุนแก้วขุนไกร พ่อเทพสิงขร เป็นต้น เหล่าตาพรานป่าและเหล่าเสนา เหล่านี้คือข้ารับใช้ในวัง และยังเป็นตัวตลกอีกด้วยเช่น พรานบุญ พรานเทพ พรานหน้าทอง พรานเฒ่า เป็นต้น ตายายมโนราห์ เหล่านี้ก็คือบุคคลที่เคยมีชีวิตอยู่จริงในหน้าประวัติศาสตร์แต่เมื่อสิ้นชีพไปแล้วด้วยแรงครู จึงยังคงยวนเวียนปกปักรักษา ลูกหลานเชื้อสายมโนราห์ ตลอดมา

ความเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวผลักดันให้เกิดความสามัคคีเป็นอย่างดีใน ชนชาติได้ จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมชาวใต้จึงหวงถิ่นรักพี่เอื้ออาทรพี่น้อง แต่ปัจจุบันนี้ประเทศเราเปิดรับ วัฒนธรรมภายนอกเข้ามาโดยไม่กลั่นกรอง ทำให้เยาวชนของชาติละทิ้งวัฒนธรรมเดิม หันหน้าไปให้ต่างชาติ ยอมเป็นศิษย์ทางวัฒนธรรมอื่นที่ตนเห็นว่างามแล้วถ้าวันหนึ่งที่ไทยสิ้นชาติชาติวัฒนธรรมแล้วมีคนมาถามว่า ชาติเดิมของยูนั้นมีดีอะไรบ้าง แล้วลูกหลานไทยก็เดิน โนบอดี้ให้ชาติ วันนั้นก็คงเป็นวันที่วิญญูณบรรพบุรุษ ไทยร้องไห้ น้ำตาเป็นสายเลือด

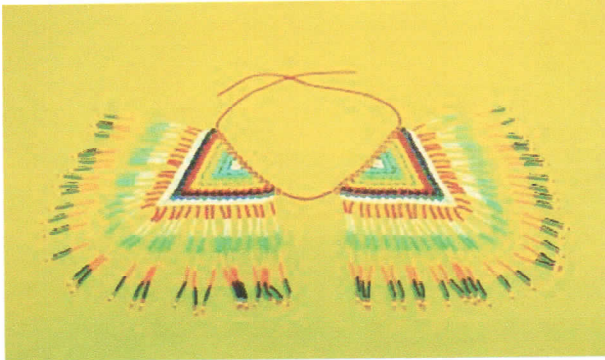
เครื่องแต่งกาย

๑. เทร็ด (อ่านว่า เซ็ด) เป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง (โบราณไม่นิยมให้นางรำใช้) ทำเป็นรูปมงกุฎอย่างเตี้ย มีกรอบหน้า มีด้ายมงคลประกอบ

๒. เครื่องรูปปิด เครื่องรูปปิดจะร้อยด้วยลูกปัดสีเป็นลายมีดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อ ประกอบด้วยชั้นสำคัญ ๕ ชั้น คือ ป่า สำหรับสวมทับบนป่าชาย-ขวา รวม ๒ ชั้น ปั้งคอ สำหรับสวมห้อยคอ หน้า-หลังคล้ายกรองคอหน้า-หลัง รวม ๒ ชั้น พานอก ร้อยลูกปัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พันรอบตัวตรงระดับอก บางถิ่นเรียกว่า"พานโครง"บางถิ่นเรียกว่า"รอบอก" เครื่องลูกปัดดังกล่าวนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวยืนเครื่องและตัวนาง (รำ) แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาตรีในมณฑลนครศรีธรรมราชใช้อินทรธนู ชับทรวง (ทับทรวง) ปีกเหม่ง แทนเครื่องลูกปัดสำหรับตัวยืนเครื่อง

ปั้งคอ

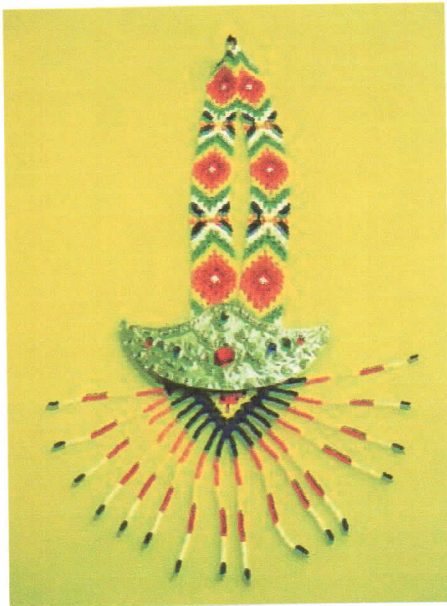
ป่า

พานอก พานโครง หรือรอบอก

๓. ปีกนกแอ่น หรือ ปีกเหม่ง มักทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายนกนางแอ่นกำลังกางปีก ใช้สำหรับโนราใหญ่ หรือตัวยืนเครื่อง สวมติดกับสังวาลอยู่ระดับเหนือสะเอวด้านซ้ายและขวา คล้ายตาบทิศของละคร

ปีกนกแอ่น หรือปีกเหม่ง

๔. ซับทรวง หรือ ทับทรวง หรือ ตาบ สำหรับสวมห้อยไว้ตรงทรวงอก นิยมทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายขนมเปียกปูนสลักเป็นลวดลาย และอาจฝังเพชรพลอยเป็นดอกดวงหรืออาจร้อยด้วยลูกปัด นิยมใช้เฉพาะตัวโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง ตัวนางไม่ใช้ซับทรวง

๕. ปีก หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หาง หรือ หางหงส์ นิยมทำด้วยเขาควายเป็นรูปคล้ายปีกนก ๑ คู่ ซ้าย-ขวาประกบกัน ปลายปีกเข็งงอนขึ้นและผูกรวมกันไว้มีผู้ทำด้วยด้ายสีติดไว้เหนือปลายปีก ใช้ลูกปัดร้อยห้อยเป็นดอกดวงรายตลอดทั้งข้างซ้ายและขวาให้ดูคล้ายขนของนก ใช้สำหรับสวมคาดทับผ้าถุงตรงระดับสะเอว ปล่อยปลายปีกยื่นไปด้านหลังคล้ายหางกิ้งกือ

ปีก หรือหางหงส์

๖. ฟ้านุ่ง เป็นผ้ายาวสีเหลี่ยมผืนผ้า นุ่งทับชายแล้วรั้งไปเหนือไว้ข้างหลัง ปล่อยปลายชายให้ห้อยลง เช่นเดียวกับหางกระเบน เรียกปลายชายที่พับแล้วห้อยลงนี้ว่า "หางหงส์"(แต่ชาวบ้านส่วนมากเรียกว่า หางหงส์) การนุ่งผ้าของโนราจะรั้งสูงและรัดรูปแน่นกว่านุ่งโจมกระเบน

๗. หน้าเพลลา เหน็บเพลลา หน้าบเพลลา กี่ว่า คือสนับเพลลาสำหรับสวมแล้วนุ่งผ้าทับ ปลายขาใช้ลูกปัดร้อยทับ หรือร้อยทาบ ทำเป็นลวดลายดอกดวง เช่น ลายกรวยเชิง รักร้อย

๘. ผ้าห้อย คือ ผ้าสีต่างๆ ที่คาดห้อยคล้ายชายแครงแต่อาจมีมากกว่า โดยปกติจะใช้ผ้าที่โปร่งผ้าบางสีสด แต่ละผืนจะเหน็บห้อยลงทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของหน้าผ้า

๙. หน้าผ้า ลักษณะเดียวกับชายไหว ถ้าเป็นของโนราใหญ่หรือนายโรงมักทำด้วยผ้าแล้วร้อยลูกปัดทาบเป็น ลวดลาย ที่ทำเป็นผ้า ๓ แถบคล้ายชายไหวล้อมด้วยชายแครงก็มี ถ้าเป็นของนางรำ อาจใช้ผ้าพื้นสีต่างๆ สำหรับคาดห้อยเช่นเดียวกับชายไหว

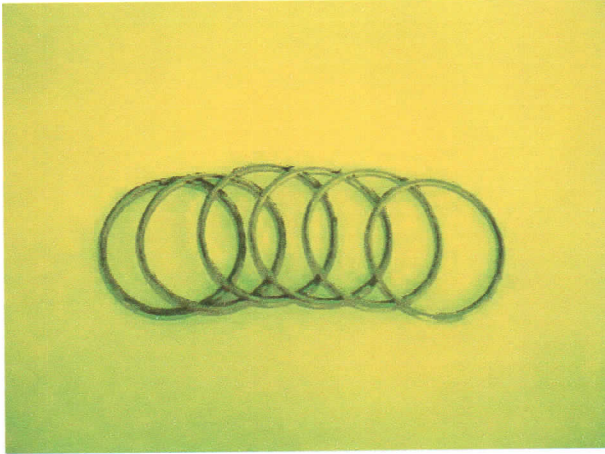

หน้าผ้า

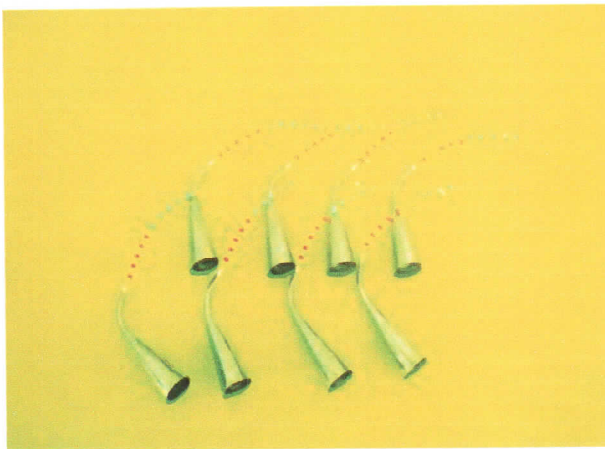
๑๐. กำไลต้นแขนและปลายแขน กำไลสวมต้นแขน เพื่อขบรัดกล้ามเนื้อให้ดูทะมัดทะแมงและเพิ่มให้สง่างามยิ่งขึ้น

๑๑. กำไล กำไลของโบราณมักทำด้วยทองเหลือง ทำเป็นวงแหวน ใช้สวมมือและเท้าข้างละหลายๆ วง เช่น แขนแต่ละข้างอาจสวม ๕-๑๐ วงซ้อนกัน เพื่อเวลาปรับเปลี่ยนท่าจะได้มีเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจยิ่งขึ้น

กำไล

๑๒. เล็บ เป็นเครื่องสวมนิ้วมือให้โค้งงามคล้ายเล็บกินนร กินรี ทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน อาจต่อปลายด้วยหวายที่มีลูกปัดร้อยสอดสีไว้พองาม นิยมสวมมือละ ๔ นิ้ว (ยกเว้นหัวแม่มือ)

เล็บ

๑๓. หน้าพราน เป็นหน้ากากสำหรับตัว "พราน" ซึ่งเป็นตัวตลก ใช้ไม้แกะเป็นรูปใบหน้า ไม่มีส่วนที่เป็นคาง ทำจมูกยื่นยาว ปลายจมูกงุ้มเล็กน้อย เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาดำ ให้ผู้สวมมองเห็นได้ถนัด ทาสีแดงทั้งหมด เว้นแต่ส่วนที่เป็นฟันทำด้วยโลหะสีขาว หรือทาสีขาว หรืออาจลี่ยมฟัน (มีเฉพาะฟันบน) ส่วนบนต่อจากหน้าผากใช้ขนเป็ดหรือท่อนสีขาวติดทาบไว้ต่างผมหงอก

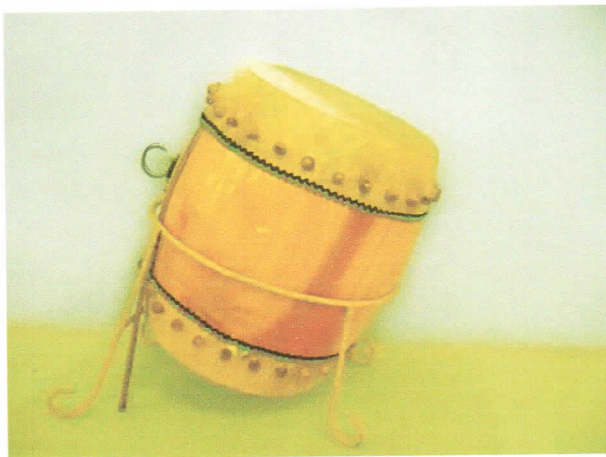
๑๔. หน้าทาสี เป็นหน้ากากของตัวตลกหญิง ทำเป็นหน้าผู้หญิง มักทาสีขาวหรือสีเนื้อ

เครื่องดนตรี

๑. ทับ (โทนหรือทับโนรา) เป็นคู่ เสียงต่างกันเล็กน้อย ใช้คนตีเพียงคนเดียว เป็นเครื่องตีที่สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่คุมจังหวะและเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะทำนอง (แต่จะต้องเปลี่ยนตามผู้รำ ไม่ใช่ผู้รำ เปลี่ยนจังหวะลีลาตามดนตรี ผู้ทำหน้าที่ตีทับจึงต้องนั่งเฝ้ามอง เห็นผู้รำตลอดเวลา และต้องรู้เชิง ของผู้รับ

๒. กลอง เป็นกลองทัดขนาดเล็ก (โตกว่ากลองของหนังตะลุงเล็กน้อย) ๑ ใบทำหน้าที่เสริมเน้นจังหวะและล้อเสียงทับ

๓. ปี่ เป็นเครื่องเป่าเพียงชิ้นเดียวของวง นิยมใช้ปี่ใน หรือ บางคณะอาจใช้ปี่นอก ใช้เพียง ๑ เล่า ปี่มีวิธีเป่าที่คล้ายคลึงกับขลุ่ย ปี่มี ๗ รูแต่สามารถกำเนิดเสียงได้ ถึง ๒๑ เสียงซึ่งคล้ายคลึงกับเสียงพุด มากที่สุด

๔. โหม่ง คือ ฆ้องคู่ เสียงต่างกันที่เสียงแหลม เรียกว่า "เสียงโหม่ง" ที่เสียงทุ้ม เรียกว่า "เสียงหมุ่ง" หรือ บางครั้งอาจจะเรียกว่าลูกเอกและลูก ทุ้มซึ่งมีเสียงแตกต่างกันเป็น คู่แปดแต่ดั้งเดิมแล้วจะใช้คู่ห้า

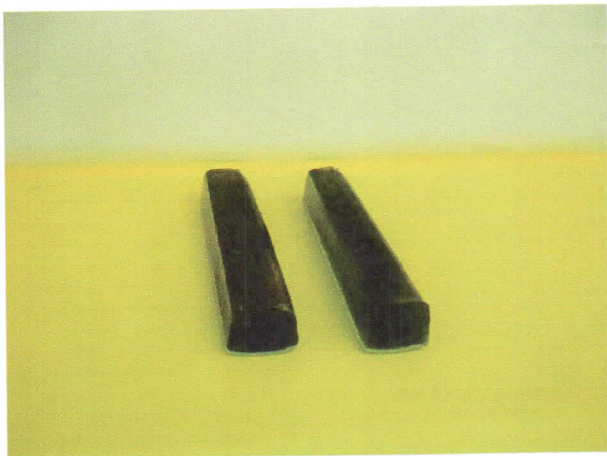

๕. ฉิ่ง หล่อด้วยโลหะหนา รูปฝาชีมีรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือก สำหรับนั่งมี ๒ อัน เรียกว่า ๑ คู่เป็นเครื่องตีเสริมแต่งและเน้นจังหวะ ซึ่งการตีจะแตกต่างกับการตีฉิ่ง ในการกำกับจังหวะของดนตรีไทย

๖. แตรระ หรือ แกระ หรือ กรับ มี ทั้งกรับอันเดียวที่ใช้ตีกระทบกับรางโหม่ง หรือกรับคู่ และมีที่ร้อยเป็นพวงอย่างกรับพวง หรือใช้เรียวไม้หรือลวด เหล็กหลาย ๆ อันมัดเข้าด้วยกันตีให้ปลายกระทบกัน

องค์ประกอบหลักของการแสดง

๑. การรำ โนราแต่ละตัวต้องรำอวดความชำนาญและความสามารถเฉพาะตน โดยการรำผสมท่าต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่องกลมกลืน แต่ละท่ามีความถูกต้องตามแบบฉบับ มีความคล่องแคล่วชำนาญที่จะเปลี่ยนลีลาให้เข้ากับจังหวะดนตรี และต้องรำให้สวยงามอ่อนช้อยหรือกระฉับกระเฉงเหมาะแก่กรณี บางคนอาจอวดความสามารถในเชิงรำเฉพาะด้าน เช่น การเล่นแขน การทำให้ตัวอ่อน การรำท่าพลิกแพลง เป็นต้น

๒. การร้อง โนราแต่ละตัวจะต้องอวดลีลาการร้องขับบทกลอนในลักษณะต่างๆ เช่น เสียงไพเราะดังชัดเจน จังหวะการร้องขับถูกต้องเร้าใจ มีปฏิภาณในการคิดกลอนรวดเร็ว ได้เนื้อหาดี สัมผัสดี มีความสามารถในการร้องโต้ตอบ แก่คำอย่างฉับพลันและคมคาย เป็นต้น

๓. การทำบท เป็นการวัดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำ ให้คำร้องและทำรำ สัมพันธ์กันต้องดีทำให้พิสดารหลากหลายและครบถ้วน ตามคำร้องทุกถ้อยคำต้องขับบทร้องและตีทำรำให้ ประสมกลมกลืนกับจังหวะและลีลา ของดนตรีอย่างเหมาะสมยิ่ง การทำบทจึงเป็นศิลปะสุดยอดของโนรา

๔. การรำเฉพาะอย่าง นอกจากโนราแต่ละคนจะต้องมีความสามารถในการรำ การร้อง และการทำบท ดังกล่าวแล้วยังต้องฝึกการรำเฉพาะอย่างให้เกิดความชำนาญเป็นพิเศษ ด้วยซึ่งการรำเฉพาะอย่างนี้ อาจใช้แสดง เฉพาะโอกาส เช่น รำในพิธีไหว้ครู หรือพิธีแต่งพอกผู้ผ้าใหญ่ บางอย่างใช้รำเฉพาะเมื่อมีการประชันโรง บางอย่างใช้ในโอกาสรำลงครูหรือโรงครู หรือรำแก้บน เป็นต้น การรำเฉพาะอย่าง มีดังนี้

๑. รำบทครูสอน
๒. รำบทปฐม
๓. รำเพลงทับเพลงโทน
๔. รำเพลงปี
๕. รำเพลงโค
๖. รำขอเทริด
๗. รำเขียนพรายและเหยียบลูกนาว (เหยียบมะนาว)
๘. รำแทงเข้
๙. รำคล้องหงส์
๑๐. รำบทสิบสองหรือรำสิบสองบท

๕. การเล่นเป็นเรื่อง โดยปกติโนราไม่เน้นการเล่นเป็นเรื่อง แต่ถ้ามีเวลาแสดงมากพอหลังจากการอวดการรำ การร้องและการทำบทแล้ว อาจแถมการเล่นเป็นเรื่องให้ดู เพื่อความสนุกสนาน โดยเลือกเรื่องที่ดีกันแล้วบาง ตอนมาแสดงเลือกเอาแต่ตอนที่ต้องใช้ตัวแสดง น้อย ๆ (๒-๓ คน) ไม่เน้นที่การแต่งตัวตามเรื่อง มักแต่งตามที่ แต่งรำอยู่แล้ว แล้วสมมติเอาว่าใครเป็นใคร แต่จะเน้นการตลกและการขับบทกลอนแบบโนราให้ได้เนื้อหาตาม ท้องเรื่อง

โนราลงแข่ง (โนราประชันโรง)

การแข่งขันโนรา หรือ มโนราประชันโรง เพื่อจะพิสูจน์ว่าใครเล่นหรือรำดีกว่า มีศิลปะในการรำเป็นอย่างไรการว่ามุดโต (กลอนสด) ดีกว่ากัน ถ้าโรงไหนดีกว่าโรงนั้นก็จะมีคนดูมาก และเป็นผู้ชนะ การแข่งขันโนรานี้มีพิธีที่คณะโนราต้องทำมาก กลางคืนก่อนแข่งมีการไหว้ครูเชิญครู แล้วเอาเทริดผูกไว้ที่เพดานโรง เอาหมาก ๓ คำ และจุดเทียนตามเอาไว้ จากนั้นหมอก็ทำพิธีปิดตู (ประตู) กั้นตู (ประตู) โดยชักสายสัญญาณกันไว้ หมอและคณะจะไม่นอนกันทั้งคืน หมอทำพิธีประพรมน้ำมันตีไปเรื่อย (หมอประจำโรงต้องจำเป็นพิเศษไปกับคณะ สมัยก่อนเมื่อมีการแข่งครั้งหนึ่งหมอจะได้รับค่าจ้าง ๑ เหรียญ หรือ ๕๐ เปี้ย)

การเอาเทริดผูกไว้ที่เพดานเพื่อที่จะเสี่ยงทายเอาเคล็ด คือ ให้หันเทริดเวียน ๓ ที แล้วคอยดูว่าเมื่อหยุดเทริดจะหันหน้าไปทางไหน ถ้าเทริดหันหน้าไปทางคู่แข่งมีหมายความว่ารุ่งเช้าจะแข่งชนะ ถ้าเทริดหันไปทางอื่นหมายความว่าแพ้ เมื่อถึงเวลาแข่งก็มีการรำอย่างธรรมดา คือ ออกนางรำทุกคน ประมาณ ๔-๕ คน แล้วก็ถึงตัวมโนราใหญ่ (นายโรง) นายโรงจะออกมารำ แต่ยังไม่สวมเทริดแล้วหมอก็จะนำหน้าลงมาจากโรงเพื่อทำพิธีเวียนโรงเป็น ทักษิณาวัด ๓ รอบ (ขณะเวียนโรงดนตรีเซ็ด) หมอถือน้ำมันตีนำหน้า มโนราใหญ่เดินตามหลังการเวียนโรงทำเพื่อโปรดสัตว์ แม่เมตตา มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สพเพ สตตา กรุณา อุเบกขา มุทิตา สพเพ สตตา สุขี โหนตุ แม่เมตตาแก่ผู้ดูและสรรพสัตว์ทั้งหลายให้อยู่เย็นเป็นสุข แล้วก็กลับขึ้นโรงตามเดิม

ทำรำของโนราที่เป็นหลัก ๆ นั้นเมื่อแกะออกมารวมประมาณ ๘๓ ทำรำ ดังนี้

ท่าประถม (ปฐม)

๑. ตั้งต้นเป็นประถม
๒. ถัดมาพระพรหมสี่หน้า
๓. สอดสร้อยห้อยเป็นพวงมาลา
๔. เวโหนโยนซ้ำ
๕. ใ้ให้น้องนอน
๖. พิสมัยร่วมเรียง
๗. เคียงหมอน
๘. ท่าต่างกัน
๙. หันเป็นมอน
๑๐. มรคาแขกเต้าบินเข้ารัง
๑๑. กระจายชมจันทร์

๑๒. จันทร์ทรวงกลด
๑๓. พระรถโยนสาส์น
๑๔. มารกลับหลัง
๑๕. ชูชายนาดกรายเข้าวัง
๑๖. กิन्नรอรอนรำ
๑๗. เข้ามาเปรียบท่า
๑๘. พระรามาน้ำวศิศิลป์
๑๙. มัจฉาล่องวาริน
๒๐. หลงไหลไปสิ้นงามโสกา
๒๑. โต้เล่นหาง
๒๒. กวางโยนตัว
๒๓. ร้ายัวเอแบ่งผัดหน้า
๒๔. หงส์ทองลอยล่อง
๒๕. เหราเล่นน้ำ
๒๖. กวางเดินตง
๒๗. สุริวงศ์ทรงศึกดี
๒๘. ช้างสารหวานหญ้า
๒๙. ดุส่าน่ารัก
๓๐. พระลักษณ์แผลงศรจรรลี
๓๑. ชี้นอนพ้อนฝูง
๓๒. ยุงพ้อนหาง

รายชื่อปราชญ์ชาวบ้าน ด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดงมโนราห์

๑. นายสถิต ฉิมมณี	ที่อยู่	ตำบลสะพลี	อำเภอปะทิว	จังหวัดชุมพร
๒. นายตฤพล ฉิมมณี	ที่อยู่	ตำบลสะพลี	อำเภอปะทิว	จังหวัดชุมพร
๓. นางพรรณณี จันทร์ณรงค์	ที่อยู่	ตำบลสะพลี	อำเภอปะทิว	จังหวัดชุมพร

รายละเอียดการเข้าถึงข้อมูล

การสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสังเกตจากผู้ร่วมกิจกรรม การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง